

NÅR NOGEN DØR

EN HÅNDBOG TIL FORBEREDELSE INDEN
OG EN HJÆLP TIL DE EFTERLADTE EFTER ET DØDSFALD

Brancheforeningen
Danske
Bedemænd

HVEM ER DANSKE BEDEMÆND?

Danske Bedemænd er brancheforening for uddannede bedemænd i Danmark. Foreningen blev stiftet i 1957 og har i dag godt 300 medlemsforretninger fordelt over hele Danmark. Medlemmerne er underlagt foreningens faglige kvalitetskrav og etiske regler og er desuden omfattet af brancheforeningens garantiordning på 100.000 kr.

Vi arbejder konstant for at vores medlemmer har en høj etik og leverer en sikker ydelse, da en begravelse eller bisættelse ikke kan gøres om.

Alle medlemmer af brancheforeningen gennemgår en kvalificerende grunduddannelse, fulgt op med efteruddannelseskurser og løbende opdatering på samfundets regler og normer samt den generelle udvikling indenfor især begravelsesbranchen.

Vores logo er garanti for en kyndig, seriøs hjælp og vejledning både for dig, der selv vil være med til at bestemme dit farvel og for dig, der er pårørende.

Den nærmeste uddannede bedemand kan findes via foreningens hjemmeside eller man kan kontakte foreningens sekretariat. Vi hjælper gerne med at besvare spørgsmål i forbindelse med dødsfald og om bedemandens arbejde generelt.

Fotografisk, mekanisk, digital eller anden form for gengivelse af denne pjece eller dele heraf er ulovlig uden indhentet tilladelse fra brancheforeningen Danske Bedemænd ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Sats: Danske Bedemænd

Tryk: Specialtrykkeriet Arco

43. udgave, januar 2024

ISBN NR. 978-87-90217-38-1

AFSLUTNINGEN PÅ LIVET

I Danmark er der omkring 60.000 dødsfald om året. Hvert dødsfald er unikt og skal varetages ud fra det, der kendetegnede afdøde og med et hensyn til de pårørendes ønsker til et værdigt farvel.

Døden er en naturlig del af livet, og når nogen dør, kan det være en overvældende tid for de pårørende. Det kan være svært at overskue de mange praktiske opgaver, lovkrav og beslutninger, der skal træffes forholdsvist hurtigt.

Dette informationshæfte er skrevet for at hjælpe de efterladte til at komme lettest muligt gennem de praktiske gøremål og til at give plads til det, der er vigtigst: At kunne tage en ordentlig afsked med den afdøde.

Hæftet kan desuden være en hjælp for dem, der ønsker at forberede sig bedst muligt, inden livet slutter.

Med venlig hilsen

Engelsborgvej 52, 2800 Kgs. Lyngby

Tlf. 4593 1411

kontakt@bedemand.dk

www.bedemand.dk

INDHOLD

Tag stilling i tide

Min sidste vilje	6
Elysium Begravelsesopsparing	7

Dødsfaldet

Når et menneske dør	10
Dødskriterier	11
Donation af organer og legeme	12
Obduktion	13

Inden begravelsen

Ritualer og traditioner	15
Bedemandens rolle	16
Forberedelser til afskeden	17
Transport af afdøde til eller fra Danmark	18
Når et barn dør	20

Begravelsen

Ikke-religiøse begravelser	23
I religiøse rammer	24
Kirkegårde	26
Gravsteder	26
Mindesamvær	27

Økonomi

Afdødes økonomi	28
Efterladtes økonomi	29
Kommunal begravelse	31
Skatteforhold	33
Arbejdsmarkedets Tillægspension (ATP)	33
Forsikringer	35
Elysium Begravelsesopsparring	37

Arv

Testamente	38
Skifterettens opgaver ved dødsfald – bobehandling	40
De seks forskellige skifteformer	42
Boafgiften	45
Hæfte for afdødes gæld samt proklama	45
Digital arv	46

Sorg og omsorg

Sorgstøtte	48
Tilskud til psykologhjælp	49

Nyttige kontakter	50
-------------------------	----

Stikordsregister	52
------------------------	----

TAG STILLING I TIDE

MIN SIDSTE VILJE

Når et menneske går bort, bør man altid følge afdødes ønske til afskeden. Hvis afdøde ikke har afgivet et skriftligt ønske, må de pårørende træffe beslutningen.

Man kan udtrykke sine ønsker for sin afsked i *Min sidste vilje*. Det er en tilkendegivelse enten digitalt eller i papirform for, hvad der skal ske efter ens død.

Det anbefales at gå på www.minsidstevilje.nu og bruge den digitale *Min sidste vilje*, så man kan være sikker på, at ens ønsker opbevares trygt over tid og er tilgængelig for pårørende og bedemanden, når dødsfaldet sker.

På den måde kan de pårørende arrangere begravelsen eller bisættelsen med respekt for ens ønsker, og alle vigtige papirer som f.eks. testamente kan også opbevares elektronisk på *Min sidste vilje*.

Min sidste vilje passer godt på ens data. Der benyttes MitID-login, der gør, at man selv kan oprette og til enhver tid ændre i *Min sidste vilje*, så den altid svarer til ens ønsker.

Man kan også kontakte sin lokale bedemand eller brancheforeningen Danske Bedemænd for at høre mere om mulighederne.

Med *Min sidste vilje* på www.minsidstevilje.nu kan man sikre, at:

- ♦ pårørende får ens ønsker at vide, når tid er og kan arrangere det sidste farvel i respekt for ens ønsker
- ♦ man altid kan ændre sine ønsker – når som helst
- ♦ man kan give tilladelse til at både ens pårørende og bedemanden får adgang før eller efter dødsfaldet til din *Min sidste vilje*.

Min
digitale
sidste vilje

ELYSIUM BEGRAVELSESOPSPARING

Vil man være sikker på at der er penge til ens afsked? Ved et dødsfald går der desværre en del tid inden begravelsesudgifterne kan dækkes af boet, og man kan derfor som pårørende risikere at skulle stå med en uventet regning ganske pludseligt.

Man kan derfor igangsætte en opsparing, hvor beløbet matcher ens ønsker, så de pårørende ikke står med økonomiske udfordringer midt i sorgens stund. Med en opsparing i Elysium er pengene til rådighed i det øjeblik at afskeden har fundet sted.

Læs mere om Elysium Begravelsesopsparing på side 37.

DET OVERORDNEDE FORLØB

DØDSFALDET

En pårørende dør.

LÆGEN KONTAKTES

Lægen skriver dødsattesten.

BEDEMANDEN KONTAKTES

Man kontakter en bedemand, der kan hjælpe med alle de vigtige opgaver ved dødsfaldet og afskeden.

AFSKEDENS RITUALER

En afsked indebærer ofte ritualer. Sammen med bedemanden aftales hvordan afskeden skal foregå, ligesom blomster og kørsel kan aftales.

HØJTIDELIGHED

Var afdøde medlem af folkekirken, er det en præst, der skal forestå afskeden. Ved en ikke-religiøs afsked kan man få bedemanden til at forestå ceremonien.

KIRKEGÅRD ELLER ?

Skal afdøde begraves på en kirkegård eller kremeres og evt. bisættes i skoven eller askespreddes? Det planlægges med bedemanden.

MINDESAMVÆR

Når afskeden har fundet sted, er det kutyme at mødes og mindes afdøde. Dette kan arrangeres af bedemanden også.

ØKONOMISK OVERBLIK

I samarbejde med bedemanden findes et niveau for afskeden. Der aftales hvor meget eller lidt bedemanden skal tage sig af, ligesom begravelsesopsparinger undersøges.

KISTE OG URNE

Alle i Danmark skal lægges i kiste. Derfor skal der vælges kiste og eventuel urne, hvis afdøde skal kremeres.

KONTAKTEN TIL MYNDIGHEDER

Bedemanden sikrer at der rettes kontakt til alle relevante myndigheder.

HVILKET RITUAL?

Hvilket tøj skal afdøde have på? Skal der andre effekter med i kisten? Vil man synge afdøde ud? Alt dette aftales med personale og bedemand.

AFDØDES ØKONOMI

Der er meget at undersøge i forhold til økonomi; pensioner, forsikringer og begravelseshjælp. Bedemanden hjælper med at få overblikket.

ARV OG TESTAMENTE

Er der et testamente? Skifteretten tager sig af boet og indkalder til møde. Husk også den digitale arv.

SORG OG OMSORG

At miste kan give stor sorg. Bed om hjælp og støtte.

DØDSFALDET

NÅR ET MENNESKE DØR

Når et menneske dør, skal en læge kontaktes som det første. Lægen skal foretage et såkaldt ligsyn og udfærdige en dødsattest. Det er det retslige dokument, der fastslår dødens indtræden og dens omstændigheder.

Når hjertet ikke længere slår, og åndedrætsfunktionen går i stå, kommer der misfarvninger på huden, kaldet ligpletter (livores) og senere kommer dødsstivhed (rigor mortis). Det kaldes 'sene sikre dødstegn', og først når mindst et af disse tegn viser sig, kan lægen udfærdige dødsattesten. Der kan således gå flere timer fra døden indtræder, indtil lægen kan udfylde en dødsattest. I gamle dage var der noget, der hed 'sektimersreglen', men den er ophørt.

Hvis der er den mindste tvivl om hvordan eller hvorfor dødsfaldet er sket, skal lægen underrette politiet. Det er især, hvis personen findes uventet død alene i eget hjem eller hvis døden er indtrådt pludseligt og ikke var forudset af lægelige grunde. Politiet skal involveres, hvis der er mistanke om, at døden skyldes enten et strafbart forhold, selvmord eller en ulykke og politiet vurderer så, om der skal ske retslægeligt ligsyn og obduktion.

Ved dødsfald i eget hjem eller på plejehjem mv.

Hvis dødsfaldet sker i eget hjem eller på plejehjem, kontaktes afdødes egen læge eller vagtlægen. Vær opmærksom på, at lægen først kan udstede dødsattest, når den afdøde har et af de såkaldte sene sikre dødstegn som typisk først opstår nogle timer efter dødens indtræden (se næste side). De pårørende skal selv sørge for transport af afdøde til et kapel eller lighus – eventuelt ved at bestille rustvognskørsel hos en bedemand. Vær opmærksom på hvad den afdøde bærer af smykker, ur mv., og hvor meget af dette der skal følge afdøde til sidste hvilested.

Ved dødsfald på sygehus

Når en sygehuslæge har udstedt dødsattesten, bliver afdøde bragt til sygehusets kapel, hvor de pårørende også kan se den afdøde. Plejepersonalet har ansvaret for at gøre afdøde i stand, og pårørende har mulighed for at deltage.

Istandgørelsen foregår normalt på sengestuen, men kan også foregå i kapellet afhængig af faciliteterne, der er til rådighed. Har pårørende særlige ønsker (beklædning, sang, lys m.v.) vil plejepersonalet forsøge at hjælpe med at opfylde dem. Når afdøde derefter lægges i kiste, sker det i kapellet – oftest sammen med bedemanden samt plejepersonale.

Som nærmeste pårørende kan man få udleveret afdødes personlige ejendele, dog ikke værdigenstande (f.eks. smykker og kontanter). Vielsesring og evt. ur vil dog i særlige tilfælde kunne udleveres til nærmeste pårørende. Som udgangspunkt kan man forvente at sygehuset opbevarer værdigenstande, indtil der foreligger en skifteretsattest.

DØDSKRITERIER

Der er to definitioner på, hvornår et menneske er afgået ved døden:

Hjernedøds Kriteriet eller **hjertedøds kriteriet**.

Hjernedøden indtræder som følge af en meget stor skade i hjernen.

Skaden kan opstå ved f.eks. en hjerneblødning, iltmangel til hjernen efter hjertestop eller efter en ulykke, hvor hjernen får store kvæstelser.

Hjernedød er indtrådt, når hjernen er endegyldigt holdt op med at fun-

gere, fordi der ikke længere kommer blod til hjernen. Kroppens hjerte, hjerne og funktioner kan holdes i gang kunstigt og midlertidigt med respirator og medicin, så organdonation kan blive muligt.

Hjertedødskriteriet

I 2023 blev kredsløbsdød igen godkendt som kriterium for organdonation. Det kaldtes tidligere hjertedødskriteriet, men døden indtræder, efter blodcirkulationen er stoppet, og derfor er det mere rigtigt at betegne det kredsløbsdød eller cirkulatorisk død.

Når en person skal konstateres død, udfører lægerne en række test for at fastslå døden. Det gælder, uanset hvilket døds-kriterium der bruges. Man kobler derefter en hjertelungemaskine straks efter døden er konstateret for at forhindre, at organerne går til grunde.

DONATION AF ORGANER OG LEGEME

Man kan udtage organer til transplantation fra personer, der er erklæret hjernedøde og ligger i respirator, og man kan donere sin krop til forskning.

Transplantation af organer

Transplantation af organer kan ske, hvis afdøde har udfyldt et donorkort eller på anden måde tydeligt har ytret ønske om at donere sine organer.

Ellers skal to krav være opfyldt:

- ♦ Afdøde må på ingen måde have udtalt sig imod organdonation og
- ♦ nærmeste pårørende skal give deres samtykke til donationen.

Hvis man ønsker, at ens pårørende ikke skal være i tvivl om ens holdning, kan man registrere sit valg i Organdonorregistret på www.organdonor.dk.

Fra man er 15 år, kan man:

- ♦ give fuld tilladelse til at donere alle ens organer,
- ♦ give begrænset tilladelse til at donere de organer, man har sat kryds ved,
- ♦ vælge 'ved ikke' og overlade beslutningen til ens pårørende,
- ♦ sige 'nej' og nedlægge forbud mod organdonation.

Donation af egen krop til forskning

Alle har mulighed for at testamentere deres krop til forskning eller uddannelse af nye læger. Testamenteringen kan ske til universiteterne i København, Odense og Aarhus. Man **skal** indgå en aftale med et af disse universiteter, førend man kan donere sin krop til forskning.

Egen læge kan være behjælpelig med at oprette et donationstestamente eller man kan selv rekvirere ansøgningsskema på et af de tre anatomiske institutter. Ansøgningen udfyldes og returneres til det pågældende institut.

Ved dødsfaldet kontaktes bedemanden, som kan vejlede om eventuel højtidelighed enten inden for den forholdsvis korte tidshorizont inden den afdøde skal overføres til universitetet eller inden bisættelse/begravelse. Ekstra transportudgifter i forbindelse med testamenteringen betales af universitetet i begrænset omfang.

København – dækker transport til og fra instituttet i København øst for Storebælt.

Læs mere på www.icmm.ku.dk/donation eller ring på 3537 6690.

Odense – dækker til og fra instituttet i Odense inden for Region Syddanmark.

Læs mere på: www.sdu.dk – søg på 'donation' eller ring på 6550 2332

Aarhus – dækker udgifter til en klassisk hvid kiste samt de udgifter, der er til transport i Jylland til Aarhus og herefter til krematoriet eller Vestre Kirkegård i Aarhus. Ring på 8716 7171 eller læs mere på: www.health.au.dk/forskning/donation-af-legeme.

OBDUKTION

En obduktion betyder, at man foretager en ydre og indre undersøgelse af en afdød person. Kroppen bliver undersøgt udvendigt, hvorefter organerne bliver taget ud og undersøgt. I forbindelse med obduktionen kan der tages prøver til brug for yderligere undersøgelse. Efter obduktionen bliver organerne lagt tilbage i kroppen, og den lukkes.

Obduktionen sker dels for at fastslå dødsårsagen med størst mulig sikkerhed, dels at få kendskab til den eller de sygdomme, afdøde har lidt af, og endelig at kunne vurdere den behandling, der er foretaget.

Der findes to typer obduktioner: Hospitalsobduktion (lægevidenskabelig) og retslægeligt obduktion.

Hvis dødsfaldet er sket på et hospital eller hvis afdøde indbringes til en skadestue – og politiet ikke er involveret efter dødsfaldet – kan der foretages en hospitalsobduktion. Denne kan foretages, hvis den afdøde efter sit fyldte 18. år skriftligt har givet tilladelse til obduktion. Hvis den afdøde har udtalt sig imod obduktion – eller dette må antages at stride mod afdødes livsopfattelse – kan obduktion ikke foretages.

Hvis afdøde ikke har oplyst sin mening om obduktion, skal de pårørende spørges og give tilladelse til obduktionen.

Obduktion må først foretages, når ligsyn er foretaget. Hospitalsobduktion må ikke finde sted, hvis der skal foretages retslægeligt ligsyn eller retslægelig obduktion.

Involveres politiet i et dødsfald, skal der foretages et retslægeligt ligsyn. Dette foretages af en overlæge fra Styrelsen for Patientsikkerhed (tidligere kaldet *embedslægen*) eller en retsmediciner sammen med politiet.

Ved ligsynet bestemmes det, om der eventuelt skal være en retslægelig obduktion. Hvis de pårørende nedlægger forbud mod obduktionen, vil afgørelsen blive truffet af byretten og eventuelt senere af landsretten. Selve obduktionen foregår på samme måde som en hospitalsobduktion.

INDEN BEGRAVELSEN

Når lægen har udstedt dødsattesten, kan bedemanden være behjælpelig med at lægge afdøde i kiste og bringe til kapel. Ved ilægningen kan venner og familie få sagt endeligt farvel til afdøde. De pårørende kan hjælpe med at gøre afdøde i stand og med at iføre tøj, som afdøde skal begraves i. Det kan være eget tøj efter de pårørendes valg, eller man kan vælge tøj, som bedemanden kan levere.

Vær opmærksom på hvad den afdøde bærer af smykker, ur mv., da disse vil følge afdøde til kremering eller i jorden.

De pårørende kan lægge personlige ting i kisten til afdøde. Det anbefales især, at børn får mulighed for at tage en personlig afsked ved at lægge nogle ting, de forbinder med afdøde, i kisten. Det kan være en bamse, en blomst, en tegning eller lign. Undgå glas, metal og plastik, hvis afdøde skal kremeres.

RITUALER OG TRADITIONER

Der er ritualer ved forskellige religioner og kulturer. Disse vil blive respekteret, hvis der bliver gjort opmærksom på, at afdøde ønskede det.

På sygehuse og i hjemmeplejen er man bekendt med, at f.eks. muslimske familier selv udfører vaske- og forberedelsesritualer.

En gammel dansk skik rundt om i landet er udsyngning. Her bliver af-

døde sendt på sin sidste rejse med sange eller salmer fra det sted, personen sov ind, eller når afdøde med følge bringes til kapel. Man kalder det at synge afdøde ud.

Vælg eventuelt en koordinator

De første dage handler bl.a. om at underrette familie og venner, kontakte og aftale opgaver med en bedemand, samtale med præst/religiøs leder eller anden person, der skal varetage ceremonien, samt at vælge tid og sted for bisættelsen/begravelsen. Man gør sig også overvejelser om kirke, mindesammenkomst, annoncering, valg af gravsted osv. (Se evt. huskelisten på indersiden af omslaget.)

Hvis man er en større familie, kan det derfor være en fordel at vælge en koordinator eller fra starten aftale, hvem der tager sig af hvad.

Senere i forløbet er der andre forhold at tage sig af, særligt de økonomiske såsom pension, forsikringer, opsigelse af lejemål, afmelde forbrugsafgifter, køretøjsregistrering, skat, ejendom, arv mv. Læs mere under afsnittet 'Økonomi' på side 28.

BEDEMANDENS ROLLE

Det er almindeligt at bruge en bedemand til at stå for det praktiske omkring transport, forberedelse og planlægning af begravelse/bisættelse. Bedemanden kan stå for stort set alt eller blot enkelte opgaver afhængig af hvor meget de pårørende selv ønsker at udføre.

Samtalen kan foregå f.eks. i bedemandens lokaler eller i de pårørendes eller afdødes hjem, hvor man i fred og ro kan tale om ønskerne til højtideligheden.

Her aftales hvilke opgaver der skal udføres, prisen for de enkelte ydelser samt en samlet pris. I vil sammen gennemgå hele forløbet og de forskellige muligheder for:

- ♦ afskedens form
- ♦ valg af kiste og urne
- ♦ beklædning og sengetøj

- ♦ blomster og pynt
- ♦ salmer, musikstykker, trykte salmer eller booking af solister
- ♦ kirkegård, gravsted og gravsten
- ♦ annoncering
- ♦ mindesammenkomst
- ♦ askespredning eller nedsættelse af urne

Bedemanden kan også stå for kontakten til myndighederne.

Man behøver ikke at medbringe dåbs- og vielsesattest ved mødet med bedemanden. Medbring blot afdødes personnummer, f.eks. sundhedskort, samt eventuel ægtefælles personnummer.

FORBEREDELSE TIL AFSKEDEN

Når der er skrevet en dødsattest og afdøde er bragt til kapellet, er næste skridt at anmelde selve afskeden med afdøde til begravelsesmyndigheden. Begravelsesmyndigheden er enten folkekirkens sognepræst, kordegnkontoret eller kirkekontoret i afdødes bopælssogn. Dette gælder uanset trosretning. Kontaktoplysninger for sogn og kirkekontor findes på www.sogn.dk. Har afdøde ikke bopæl i Danmark, skal anmeldelsen ske til det sogn, hvor dødsfaldet har fundet sted.

Formelt anmeldes afskeden ved at udfylde blanketten 'anmodning om begravelse eller ligbrænding'. Det sker elektronisk via www.borger.dk. Er man fritaget for digital post og ikke har MitID, kan bedemanden eller kirkekontoret udlevere samt hjælpe med at udfylde en trykt blanket.

For at kunne lave anmodningen, er det vigtigt, at man forinden har taget stilling til en lang række forhold, herunder:

- ♦ om den afdøde skal begraves (jordfæstes) eller kremes (brændes),
- ♦ om der skal udføres en kirkelig eller borgerlig handling,
- ♦ hvilken tid og hvilket sted handlingen skal finde sted,
- ♦ om det sidste hvilested skal være, f.eks. askespredning, en skovbegravelsesplads eller kirkegården, på et gravsted eller fællesgravnen m.v.

Den person, der anmelder dødsfaldet, er også den, der juridisk set hæfter for begravelsesudgifter til det offentlige, og vedkommende skal også sikre,

at anmodningen ikke er i strid med afdødes kendte ønsker. Det er som oftest bedemanden, der sørger for at indsende anmodningen på vegne af nærmeste pårørende.

Begravelsesmyndigheden udsteder derefter en såkaldt 'godkendelsesattest' (også kaldet 'påtegnet dødsanmeldelse'), når de har godkendt anmeldelsen. Skifteretten, folkeregisteret og socialforvaltningen får automatisk besked om dødsfaldet.

Vedkommende, der står som kontaktperson i anmodningen, kan også registreres som skifterettens kontaktperson (det behøver ikke at være familie til afdøde, men kontaktpersonen hæfter for begravelsesudgifter). Vær derfor også opmærksom på meddelelser, der kommer til kontaktpersonens digitale postkasse i dagene og ugerne efter dødsfaldet.

Afdøde skal som hovedregel være jordfæstet/kremeret senest otte dage efter dødsfaldet. I nogle tilfælde kan man få fristen forlænget. Det afhænger af flere forhold, bl.a. årsagen til forlængelsen samt opbevaringen af afdøde. Bedemanden kan hjælpe med at fastslå, om forudsætningerne er til stede og hjælpe med at ansøge.

Det er vigtigt at finde alle tilgængelige dokumenter frem. Det kunne være den afdødes eventuelle ønsker for afskeden, et testamente eller andre relevante dokumenter, som f.eks. begravelsesopsparring (se side 37). Tjek eventuelt hos familieadvokaten, banken eller den lokale bedemand, og husk at alt ovenstående kan opbevares på den digitale *Min sidste vilje* (læs mere på side 6).

TRANSPORT AF AFDØDE TIL ELLER FRA DANMARK

Når en person dør i udlandet, gælder særlige regler for afdødes sidste rejse til Danmark. Mange af de samme regler gælder for en udlænding i Danmark, der skal transporteres ud af landet.

Hvis afdøde ikke skal kremeres inden hjemtransport, er der en række dokumenter, der skal udfærdiges inden afdøde kan transporteres:

- ♦ Dødsattest med lægelige oplysninger, herunder om afdøde led af smittefarlig sygdom,

- ♦ dødsanmeldelse hos rette begravelsesmyndighed,
- ♦ anmodning fra bedemanden om transport af lig til udlandet. Heri beskrives kistens beskaffenhed,
- ♦ loddeattest for zinkkister (dog ikke nødvendig for Finland, Island, Norge og Sverige). Afdøde lægges i en zinkkiste, som loddes sammen, så den er helt tæt, og anbringes derefter i en trækiste,
- ♦ balsameringsattest – hvis afdøde skal transporteres med fly og flyselskabet kræver det, skal afdøde balsameres (behandling med stoffet formalin). Balsameringen bliver oftest foretaget på et hospital i det land, hvor afdøde opholdt sig. Bedemanden eller hospitalet kan oplyse mere herom.
- ♦ Ligpas (kræves ikke ved transport af aske). Skal et lig transporteres til et andet land, kræves der et ligpas; dog ikke til Færøerne eller til Bornholm via Sverige. Ligpas udstedes af Tilsyn og Rådgivning hos Styrelsen for Patientsikkerhed. Læs mere på: www.stps.dk – søg på ‘udstedelse af ligpas’.
- ♦ Legalisering. Der kan blive behov for at legalisere disse dokumenter; det varetages af Udenrigsministeriet. Se mere på: um.dk/rejse-og-ophold.

Rejseforsikring

Man skal være opmærksom på, at det gule sundhedskort og det blå EU-sygesikringskort **ikke** dækker hjemtransport ved dødsfald eller sygdom under ophold i udlandet, uanset om man er på ferie eller forretningsrejse. Man skal tegne en rejseforsikring, der ikke kun dækker hjemtransport ved sygdom, men også ved død.

Man kan få besvaret sine spørgsmål om hjemtransport og sygesikring hos www.borger.dk. Søg på ‘udbetaling Danmark – International sygesikring’.

Spørgsmål om rejseforsikringer kan man stille til Forsikringsoplysningen. Kontaktoplysninger står i afsnittet ‘Nyttige kontakter’ på side 50.

Når udlændinge dør i Danmark

Der gælder de samme regler for transport af afdøde, hvis en udlænding dør i Danmark, men der kan være forskellige regler i modtagerlandene. Ethvert medlem af Brancheforeningen Danske Bedemænd kan hjælpe med det praktiske omkring transport og regler for de enkelte lande.

Hjemtransport af afdøde patienter

Hjemtransport af afdøde kan ske for regionens regning ud fra reglerne:

- Når en patient dør under eller efter overflytning mellem sygehusene – dog kun hvis overflytningen var på grund af pladsmæssige eller sundhedsfaglige hensyn.
- Overflytning skal være sket til et sygehus, som ligger længere væk fra patientens bopæl end det sygehus, patienten blev overflyttet fra.
- Hjemtransporten foretages mellem det sygehus, hvor patienten døde, til et passende bestemmelsessted efter de pårørendes ønske.

Anmodning om hjemtransport skal fremsættes for regionen inden den afdøde transporteres hjem.

Læs mere på www.sundhed.dk. Søg på 'hjemtransport af afdøde patienter'.

NÅR ET BARN DØR

Afhængig af hvornår et barn dør, er der forskellige regler for, hvad forældrene har af muligheder og pligter i forhold til begravelse.

Dødfødt inden 22. svangerskabsuge

Er barnet dødfødt inden udgangen af 22. svangerskabsuge, kan forældrene bestemme, om de ønsker en begravelse/bisættelse.

Juridisk set anses hændelsen som en abort, og der kræves derfor ingen dødsattest eller anmeldelse om begravelse eller ligbrænding. Barnet kan indskrives i kirkebogen i forbindelse med en kirkelig handling, som for eksempel begravelse eller velsignelse. Barnet kan dog ikke døbes eller navngives.

For at en begravelse eller en urnenedsættelse kan ske på kirkegården eller tilsvarende sted, kræves en særlig attest fra jordemoderen, denne kaldes også en nedgravningsattest. Nedgravningsattesten afleveres til bedemanden eller på kirkegårdskontoret. Nogle sygehuse tilbyder en nedgravning på kirkegård af børn født mellem uge 12 og uge 22. Spørg personalet på sygehuset, hvad der er praksis.

Barnet opbevares på sygehuset (i op til tre måneder), indtil det hentes af personale, bliver lagt i trækiste, kremeret og derefter nedsat i en børnefællesgrav på nærliggende kirkegård. Man kan få oplyst på hvilket område af kirkegården, begravelsen har fundet sted.

Død efter 22. svangerskabsuge

For et barn, der dør kort tid efter fødslen eller er dødfødt efter 22. svangerskabsuge, har forældrene pligt til at sørge for en begravelse eller bisættelse, og det skal anmeldes til kirkekontoret. Se hvordan på side 17.

Ved anmeldelsen om et dødfødt barn skal der registreres oplysninger om forældrene og hvordan begravelse/bisættelse skal foregå. En bedemand kan hjælpe med dette.

Et dødfødt barn tildeles et administrativt cpr-nummer for at blive optaget i kirkebogen. Dødfødte børn kan ikke døbes eller navngives, men hvis der er foretaget en kirkelig begravelse, tilføjes oplysningerne om dette i kirkebogen.

Man indsender blanketten 'anmodning om begravelse af dødfødt barn' til det sogn, hvor moderen bor, uanset om forældrene er medlemmer af folkekirken eller ej. Er forældrene ikke gift med hinanden, kan man også registrere faderskabet til barnet, ligesom det også er muligt at få registreret et kaldenavn til barnet. Blanketter for disse forhold findes på www.borger.dk. Søg på 'begravelse'.

Et levendefødt barn, der dør kort tid efter fødslen, skal have haft livstegn ved fødslen, såsom vejrtrækning, hjerteslag, tydelig bevægelse m.v. Alle levendefødte børn kan navngives og får en navneattest og et cpr-nummer, også selvom man ikke nåede at døbe barnet, mens det var i live.

Søskende og sorg

Det er meget forskelligt, om forældrene ønsker en lille privat ceremoni kun med de allernærmeste eller om de vil markere afskeden sammen med venner og familiemedlemmer.

For ældre søskende kan deltagelse i afskeden være med til at gøre det mere virkeligt, når de ser den lille kiste. Det kan senere hen være en hjælp for barnet til at forholde sig til den sorg, som forældrene gennemgår. Det kan også hjælpe børnene til at sætte ord på deres følelser og bearbejde deres egen sorg på deres måde. Man kan eventuelt aftale med en bedste-

forælder eller anden person med en tæt relation til barnet at deltage og tage hånd om barnet, så forældrene kan være mere til stede mentalt ved ceremonien. Læs mere om sorg på side 47.

Økonomisk og psykologisk støtte

Forældrene har mulighed for at få økonomisk støtte til begravelsen. Det kaldes begravelseshjælp og er et fast beløb for afdøde under 18 år. Beløbet er i 2024 på 10.450 kr.

Udvidet sorgorlov

Forældre har mulighed for at holde sorgorlov med dagpenge i op til 26 uger, hvis man mister sit barn (i alderen fra 22. graviditetsuge til barnets fyldte 18. år). Man skal opfylde de almindelige betingelser for at få dagpenge efter barselsloven, bl.a. krav om at have en vis tilknytning til arbejdsmarkedet. Ordningen administreres af Udbetaling Danmark. Læs mere på www.borger.dk/sorgorlov.

Forældre og søskende har også mulighed for at få psykologstøtte. Se under 'Tilskud til psykologhjælp' på side 49.

Flere organisationer kan give råd og vejledning til hvordan man tackler den sorg, det giver at miste et barn – både efter de første dage og over tid. Se mere under 'Nyttige kontakter' på side 50.

Der er flere begravelsesformer. Er afdøde ikke medlem af et trossamfund, vil en præst **som udgangspunkt** ikke kunne medvirke ved begravelsen.

Der er intet lovkrav til, hvordan en ikke-religiøs ceremoni skal foregå, blot skal almindelig sømmelighed overholdes. Ceremonien kan foregå i eget hjem eller fra sygehuskapel eller krematoriekapel, og i nogle sogne kan man også benytte kirkens kapel. Man kan efter aftale benytte en præst eller eventuelt en ceremonimester, og bedemanden kan også fungere som ceremonimester.

IKKE-RELIGIØSE BEGRAVELSER

Hvis man ikke ønsker, at afdøde skal begravnes eller nedsættes på en kirkegård, er der alternative muligheder. For alle alternativer gælder, at afdøde skal kremes.

- ♦ **Afdødes aske kan spredes over havet**

Der skal ligge et skriftligt ønske fra afdøde om, at askespredning ønskes. Ligger der ikke et skriftligt ønske, er det begravelsesmyndigheden, der tager stilling til, om der alligevel kan gives tilladelse til askespredning.

- ♦ **Afdødes aske kan deles**

Man skal søge hos stiftet (biskoppen) om tilladelse til at dele asken.

Man må kun dele asken i to dele. Den ene del kan eksempelvis spredes

over havet og den anden del sættes ned på en kirkegård. Askedeling skal være afdødes ønske og det anbefales derfor at skrive det i *Min sidste vilje* eller på anden vis skriftligt. Bedemanden hjælper gerne med alle typer af ansøgninger for askedeling.

- ♦ **Afdøde kan komme i privat jord**

Grunden skal være mindst 5.000 kvadratmeter, og begravelsesstedet må ikke ligne et gravsted. Der skal tinglyses en servitut på grunden. Det kan bedemanden hjælpe med.

- ♦ **Skovbegravelse**

Inden for de seneste år er der kommet mulighed for at få nedsat en urne i kommunale og private skovbegravelsespladser (ikke indviet jord) og skovkirkegårde (indviet jord).

Den lokale bedemand kan også oplyse om, hvor der findes en skovkirkegård eller skovbegravelsesplads og om eventuelle aktuelle planer for anlæggelse af en i nærheden. Se mere under 'Nyttige kontakter' på side 50.

I RELIGIØSE RAMMER

Er man medlem af et trossamfund, skal man begraves med de ritualer, troen fordrer.

72 % af danskerne er medlemmer af folkekirken. De har derved tilkendegivet ønske om, at en kirkelig handling skal markere afslutningen på deres liv. En kirkelig handling kan foregå både i kirken, i et kapel og er kendetegnet ved, at der medvirker en præst.

Samtalen med præsten

De efterladte mødes ofte med præsten ved samtalen inden begravelsen. Samtalen tjener det formål, at tilrettelæggelsen af begravelsen eller bisættelsen kan blive så god som mulig. Det aftales bl.a. hvilke salmer der skal synges, og de pårørende fortæller eventuelt, hvilke overvejelser den afdøde og/eller de pårørende har gjort sig i forbindelse med den kirkelige handling.

I Danmark er der tradition for, at det er præsten, der taler over afdøde og ved samtalen med de pårørende får præsten mulighed for at danne sig et

billede af afdøde og afdødes liv. Samtalen giver med andre ord præsten en indfaldsvinkel til at vælge tema og 'tone' for den kirkelige handling. Det er også muligt for en pårørende at holde tale om den afdøde ved den kirkelige handling, hvis det aftales med præsten.

Højtideligheden

Ved noget så skelsættende som døden har vi ofte brug for særlige ritualer. Begravelsesritualet kan skabe et 'rum', hvor vi er sammen i et forløb, der både består i erkendelsen af døden som en realitet og vores fremtidige liv uden den afdøde.

Der er få krav til højtideligheden, og ritualer er at præsten, efter at have nævnt afdødes navn, skal kaste jord på kisten tre gange med ordene: *"Af jord er du kommet. Til jord skal du blive. Af jorden skal du igen opstå."* Derefter bedes fadervor og velsignelsen lyses.

Ved en jordfæstelse foregår jordpåkastelsen ved graven og ved en bisættelse foregår den i kirken eller i kapellet.

Dertil er der tradition for, at der er en tekstlæsning fra Bibelen, og at præsten holder en tale eller prædiken. Talen indeholder normalt både en forkyndende del og en personlig del om afdøde. Der bliver endvidere sunget tre til fire salmer. For mange er det vigtigt, at højtideligheden foregår i afdødes ånd, så man er omhyggelig med at vælge salmer, som afdøde holdt af eller som minder om ham eller hende.

Organisterne i de danske kirker er kun forpligtet til at spille salmer fra salmebogen, men i mange tilfælde vil organisten dog acceptere at spille andre sange, hvis det drejer sig om en melodi, som med rimeligt resultat kan spilles på et kirkeorgel og hvis præsten accepterer ønsket. Man må altså forhøre sig i det konkrete tilfælde. I nogle tilfælde kan man også aftale med præsten selv at medbringe musik og anlæg til at afspille det på.

Præsten som sjælesørger

Præsterne påtager sig også rollen som sjælesørger, når de aflægger præsteløftet, og det er et løfte og en rolle, som de fleste præster tager meget

alvorligt. Det betyder i praksis, at den efterladte kan mødes med præsten efter begravelsen og præsten kan stille sig til rådighed for en eller flere samtaler, hvis den efterladte skulle ønske det – uanset den efterladdes medlemskab af folkekirken. Man kan også altid selv kontakte præsten og bede om en samtale – også selvom der skulle være gået år efter dødsfaldet. Præsten har tavshedspligt.

KIRKEGÅRDENE

De danske kirkegårde ejes af folkekirken, og det er menighedsrådene der fastsætter reglerne i form af kirkegårdsvedtægterne. I nogle byer er det kommunen, der administrerer kirkegårdene.

Nogle sogne og provstier har i de senere år valgt at gøre visse ydelser gratis for sognebørnene i det pågældende sogn, bl.a. gravning og tildækning af grave. Man kan altid finde gældende priser på kirkegårdenes hjemmesider.

GRAVSTEDER

Kirkegårdene har forskellige typer gravsteder til både kister og urner. Hvordan de er anlagt og hvad de koster hver især, varierer meget.

De fleste kirkegårde har etableret anonyme fællesgrave, hvor afdødes urne kan blive sat ned – også kaldet ‘de ukendtes grav’. På nogle kirkegårde kan de pårørende få oplyst, hvor urnen sættes ned. Men i de fleste tilfælde lægger de pårørende blomster ved monumentet ved fællesgraven.

Det er også blevet mere almindeligt at bruge mindesten som en slags kompromis mellem fællesgraven og et egentligt gravsted. En mindesten er en plade, som lægges vandret i jorden, oven på kisten eller urnen. Mindestenen kan give de samme oplysninger om afdøde, som en gravsten gør.

Mange kirkegårde har også andre former for fællesgrave. Traditionelle gravsteder giver mulighed for individuel tilplantning og gravsten. Man kan vælge selv at vedligeholde gravstedet, eller man kan vælge at lade kirkegården gøre det. Dette kan aftales enten som årsregning/halvårsregning eller man kan lave en aftale for hele fredningsperioden gennem stiftet (kaldet ‘legatgravsted’).

Et gravsted er kun fredet i et begrænset antal år. Hvor lang tid der går, før en ny kiste eller urne igen kan blive nedsænket samme sted, er forskelligt. En urne er fredet i mindst 10 år og en kiste i mindst 20 år. Det kan variere ud fra kirkegårdens jordforhold. Fredningstid er defineret i kirkegårdens vedtægter, der altid er at finde på deres hjemmeside.

Kirkegårdens kontor skriver til indehaveren af gravstedet, før graven bliver nedlagt, så man kan nå at forlænge fredningstiden.

MINDESAMVÆR

Det er en skik at samles efter afskeden og afholde en højtidelighed – det kaldes også ‘gravøl’, ‘begravelseskaffe’ eller ‘mindesammenkomst’.

Måske har afdøde selv valgt hvad der skal ske til mindehøjtideligheden, eller de efterladte har visse ønsker til den fælles samling efter afskeden. De fleste serveringssteder kan afholde mindehøjtidelighed, og man kan bede bedemanden tage sig af dette også.

ØKONOMI

Når et menneske dør, ophører dets forpligtelser over for offentligheden. Derfor bør man som pårørende gennemgå afdødes forpligtelser, uanset om de skal overtages af en efterlevende ægtefælle eller ej. Der er dog nogle begrænsninger for, hvilke aftaler man må opsige på afdødes vegne. Det kan man få hjælp til at finde ud af hos skifteretten.

Man skal særligt være opmærksom på afdødes forskudsregistrering, pensionsudbetalinger, offentlige tilskud og ydelser, forsikringer, registrering af bil/båd, abonnementer på aviser/blade/telefon, medlemskab af foreninger, lejeaftaler m.v., ejendomsskat, bankkonto, sociale medier m.v.

AFDØDES ØKONOMI

Afdødes konti i pengeinstitutterne bliver spærret, indtil boet er behandlet i skifteretten, eller der er fundet en bobestyrer. Det gælder også de fælleskonti, som afdøde havde sammen med f.eks. en ægtefælle. Banken vil dog oftest udbetale til begravelsen fra afdødes konto, og man får adgang igen til afdødes konti, når der er udstedt en skifteretsattest.

Vær opmærksom på automatiske ind- og udbetalinger (f.eks. Betalings-service), da der godt kan gå flere dage inden banken automatisk orienteres om dødsfaldet.

Det offentlige, banker og forsikringsselskaber får automatisk besked fra CPR-registeret ved dødsfaldet. Vær opmærksom på, om der skal tilbagebetales offentlige ydelser afhængig af dato for dødsfaldet, og om varme- og huslejetilskud ændres eller bortfalder.

Der er forskel på omkostningerne ved krematorie og kirkegård i forskellige egne af Danmark. Hvis der ikke er penge til begravelsen i afdødes bo, er det den, der har anmodet om begravelsen, som hæfter.

Vær opmærksom på

Når folkeregistret automatisk får besked om et dødsfald, spærres den afdødes digitale postkasser. Det gælder også for pårørendes eventuelle læseadgang.

Man kan søge om adgang til afdødes digitale post, hvis man er udpeget bobestyrer eller når boet er gjort op og man kan fremvise kopi af skifte-retsattesten. Adgang søges via www.borger.dk og man får adgang via egen digitale postkasse. Der kan kun gives én adgang til digital post, selvom der måtte være flere efterladte.

Gravsted til ubemidlede

Der findes endvidere en regel om, at der altid skal være adgang for ubemidlede til at få et gravsted udlagt uden vederlag.

EFTERLADTES ØKONOMI

Børnetilskud, når forældre dør

Udbetaling Danmark udbetaler automatisk et særligt skattefrit børnetilskud hvert kvartal, hvis en eller begge af barnets forældre er døde. Hvis pårørende vurderes til at have ret til børnetilskuddet, men ikke automatisk får det udbetalt, skal man kontakte Udbetaling Danmark, Familieydelser på telefon 7012 8062.

Børnetilskud er ikke det samme som børne- og ungeydelse eller børnebidrag. Børnetilskuddet er på 4.644 kr. pr. kvartal (2024) pr. barn. Beløbet er dobbelt, hvis begge forældre er døde.

BEGRAVELSESHJÆLP (TAKSTER 2024)		
Voksne		12.500 kr.
Hvis afdøde er født før 1. april 1957, uanset formue, får man mindst		1.050 kr.
Hvis afdøde er under 18 år, uanset formue, får man		10.450 kr.
Ubemidlet		Afhænger af formue. Se nedenfor
	Civilstand	Formuegrænse
		Maksimal grænse
Enlig		20.950 kr.
Med ægtefælle og/eller børn u. 18		41.800 kr.
		54.300 kr.

Begravelseshjælp

Ved dødsfald kan pårørende søge om begravelseshjælp fra det offentlige. Det er Udbetaling Danmark, der administrerer ordningen og ansøgningen foregår digitalt. Bedemanden hjælper gerne med det.

Normalt bliver begravelseshjælpen udbetalt senest en måned efter, at Udbetaling Danmark har modtaget ansøgningen. Beløbet bliver beregnet på baggrund af afdødes og den eventuelle ægtefælles formue:

Man kan få flere oplysninger om betingelser for begravelseshjælp hos Udbetaling Danmark eller hos bedemanden.

Andre former for støtte

Man kan søge kommunen om hjælp til begravelsen. Som hovedregel skal man være efterladt ægtefælle eller have levet sammen i mindst tre år med et lille indkomstgrundlag, som f.eks. pensionister eller studerende.

Hvis man er folkepensionist eller førtidspensionist efter de gamle regler, søges efter pensionsloven §14, stk. 1.

Hjælp i særlige tilfælde - aktivlovens § 81

Når en pårørende ikke har midler til at forestå begravelsen, kan man – hvis en række kriterier er opfyldt – få økonomisk hjælp fra egen kommune. Kriterierne opfyldes hvis:

- ♦ man har viljen, men ikke økonomisk evne, og er på offentlig forsørgelse,

- altså modtager sygedagpenge, kontanthjælp, fleksydelse eller lignende,
- der ikke er midler i afdødes bo og ingen andre pårørende vil påtage sig at stå for begravelsen/bisættelsen,
- man skal være nærtstående til afdøde.

Der skal søges inden udgifterne påtages – altså man skriver til kommunen med en række oplysninger, herunder forventet udgift.

Bedemanden kan hjælpe med at udfærdige ‘ansøgning om enkeltydelser’, jfr. Aktivlovens § 81. Ansøgningen skal indsendes og behandles af den pårørendes bopælskommune.

KOMMUNAL BEGRAVELSE

‘Offentlig begravelse’, ‘kommunal begravelse’ og ‘social begravelse’ er udtryk der dækker over det samme. Det er når afdødes kommune påtager sig pligten med at arrangere og betale for begravelsen/bisættelsen af afdøde, fordi:

- der enten ikke kan findes pårørende, eller at afdøde ikke havde pårørende (pårørende behøver ikke at være familie; det kan også være en nabo eller en god ven, der påtager sig opgaven) eller
- ingen af afdødes pårørende økonomisk kan tage sig af begravelsen eller bisættelsen eller
- ingen af afdødes pårørende ønsker at tage sig af begravelsen/bisættelsen.

Ønsker man at påtage sig begravelsen for et familiemedlem eller en ven, og overvejer man, om man har økonomi hertil, skal man være opmærksom på, at man muligvis kan modtage begravelseshjælp – det afhænger af afdødes og ens egen økonomi. Se side 30 om ‘Begravelseshjælp’ og ‘§ 81’ på foregående side.

Kommunen skal respektere, hvis afdøde skriftligt har ytret ønske om at blive jordbegravet eller kremeret samt om det skal være en kirkelig begravelse eller en borgerlig begravelse. Hvis afdøde var medlem af f.eks. folkekirken anses dette som udgangspunkt for et ønske om en kirkelig begravelse/bisættelse.

Derefter er det kommunen der beslutter, hvordan begravelsen/bisættelsen skal foregå. Det vil sige, at eventuelle pårørende som udgangspunkt ikke har medbestemmelse, såfremt de fravælger at påtage sig begravelsen.

Visse kommuner er dog i praksis lydør for ønsker, hvis ønskerne ikke har økonomisk konsekvens for kommunen.

Generelt vælger kommunerne – såfremt afdøde ikke har ønsket andet – at den afdøde bisættes/kremeres og at urnen nedsættes på en urnefællesgrav på en af kirkegårdene i kommunen.

Ved en kommunal begravelse er det kommunen, som råder over boet og alle dets ejendele. Som pårørende frasiger man sig altså retten til afdødes ejendele og evt. økonomiske midler. Det gælder både for ejendele af økonomisk og affektionsmæssig karakter. Det er ligeledes kommunen, der sørger for at tømme boet og afklare afdødes bo med skifteretten.

Begravelsesopsparing

Man kan spare op til sin begravelse/bisættelse, så de pårørende ikke står med økonomiske udfordringer midt i sorgens stund. Læs mere på side 37.

Efterlevelsespension

Når den ene af to ægtefæller eller samlever – der begge modtager social pension – dør, fortsætter udbetalingen af pensionisternes sammenlagte pensioner (efterlevelsespension) i en periode svarende til tre måneder fra dagen efter dødsfaldet. Det er Udbetaling Danmark, der administrerer ordningen.

Efterlevelsespensionen udbetales kun, hvis ægtefællerne havde fælles bopæl/folkeregisteradresse på død tidspunktet. Efterlevelsespension udbetales ikke, hvis den ene ægtefælle er flyttet på plejehjem.

Da afdødes personfradrag ophører pr. dødsdagen, skal man være opmærksom på, at efterlevelsespensionen vil blive mindre, fordi der bliver trukket skat af det fulde beløb.

Efterlevelseshjælp

Efterlevelseshjælpen er en håndsrækning til efterladte ægtefælle og samlevende, der har en lille indtægt og formue. Efterlevelseshjælpen afhænger af både indkomst og formue.

For at komme i betragtning er det en betingelse, at man har delt samme bopæl i de sidste tre år før dødsfaldet, og at ens indtægter og formue ikke overstiger nogle nærmere fastsatte grænser. Hjælpen er en skattepligtig engangsudbetaling. Læs mere på www.borger.dk – søg på 'Efterlevelseshjælp'. Man kan søge om efterlevelseshjælp gennem Udbetaling Danmark, der skal have modtaget ansøgningen digitalt senest seks måneder efter dødsfaldet. Der kan ikke ydes efterlevelseshjælp til efterlevende ægtefæller eller samlevere, der modtager efterlevelserspension.

Lån i egen bolig til efterlevelseshjælp

Hvis den efterladte er fyldt 65 år eller får efterløn, pension eller delpension og har en større formue i egen bolig, kan efterlevelseshjælp udbetales i form af et lån uanset formuen i egen bolig. Det er Udbetaling Danmark, der administrerer ordningen.

Lånet skal først betales tilbage, når boligen bliver solgt eller den efterladte dør. Til den tid skal man også betale renter. Modtager man efterlevelserspension, kan der ikke ydes efterlevelseshjælp i form af lån i egen bolig.

SKATTEFORHOLD

Når en ægtefælle dør, medfører det som regel ændringer i den efterlades skatteforhold. Det betyder, at man skal få lavet sin forskudsregistrering om, når boet er opgjort i skifteretten. Få rådgivning af Skat – find kontaktoplysninger under 'Nyttige kontakter' på side 49.

ARBEJDSMARKEDETS TILLÆGSPENSION (ATP)

ATP er en obligatorisk, lovpligtig pensionsordning for lønmodtagere fra alderen 16 år, der har lønnet arbejde mindst ni timer ved samme arbejdsgiver. Ordningen bliver finansieret af bidrag fra arbejdsgivere og lønmodtagere.

ATP udbetaler engangsbeløb til ægtefællen efter fire forskellige regler, afhængig af hvilken gruppe, man tilhører:

- Hvis afdøde har indbetalt efter 1. januar 2002 eller
- Hvis afdøde er født før 1. juli 1925 eller
- Hvis afdøde er født mellem 1. juli 1925 og 30. juni 1941 eller
- Hvis afdøde er født efter den 30. juni 1925.

Rettigheder efter gamle ordninger gælder stadig. Har den efterlevende ret til et engangsbeløb både efter den nye og den gamle ordning, udbetales kun det største af beløbene.

Engangsbeløb

Når et ATP-medlem dør, har en ægtefælle/samlever og børn under 21 år ret til et engangsbeløb fra ATP. Det er en betingelse for udbetalingen, at disse tre kriterier er overholdt:

- afdøde har været medlem af ordningen i mindst to år, og
- afdøde har betalt bidrag, som svarer til to års fuldtidsbeskæftigelse, og
- samlevende skal have haft fælles folkeregisteradresse i to år forud for dødsfaldet.

Udbetaling

ATP udbetaler automatisk engangsbeløb til de berettigede efterladte, medmindre de bor i udlandet. Udbetaling sker normalt inden for tre uger efter dødsfaldet, da ATP får direkte besked fra Folkeregistret. Løbende pensionsudbetalinger er almindelig skattepligtig indkomst, mens der betales 40 % i afgift til staten for alle engangsbeløb. Man kan læse mere om ordningerne på www.borger.dk. Søg på 'Udbetaling ved død til ægtefælle'.

Børnesum

Børnesum udbetales til børn under henholdsvis 18 og 21 år afhængig af hvornår afdøde indbetalte til ATP. Udbetaling er afhængig af nærmere fastsatte regler. Reglerne er nærmere beskrevet på www.borger.dk. Søg på 'Udbetaling af ATP Livslang Pension ved død'.

Få mere at vide hos ATP-Huset. Se kontaktoplysninger ved 'Nyttige kontakter' på side 50.

Indefrosne dyrtidsportioner

I perioden 1. september 1977 til 31. august 1979 tilbageholdt staten de såkaldte indefrosne dyrtidsportioner. Disse penge blev indbetalt til ATP-fonden, og administreres nu af Lønmodtagernes Dyrtidsfond (LD). For at få udbetalt et beløb fra LD skal lønmodtageren have været beskæftiget helt eller delvist i den nævnte periode.

Har afdøde ikke tidligere valgt at få dyrtidsportionerne udbetalt, vil Lønmodtagernes Dyrtidsfond i forbindelse med et dødsfald automatisk få besked fra folkeregistret. Derefter henvender fonden sig til den skifteret, der behandler boet, for at høre hvem der skal have pengene udbetalt. Udbetaling sker automatisk.

Indefrosne feriepenge

Lønmodtagernes Feriemidler er en fond, der forvalter de feriepenge, der blev optjent 1. september 2019 til 31. august 2020 i forbindelse med overgangen til den nye ferielov.

Fonden udbetaler automatisk opsparingen til dødsboet på samme vis som indefrosne dyrtidsportioner (se ovenfor).

Bemærk: Feriemidler kan allerede være udbetalt delvist eller helt i forbindelse med coronapandemien i 2020-2021.

FORSIKRINGER

Man skal være opmærksom på, at udbetalingen fra en forsikring indgår i afdødes bo, hvis afdøde ikke har skrevet, hvem der skal modtage forsikringssummen. Hvis der derimod er indsat en begunstiget i forsikringen, får den begunstigede forsikringssummen direkte, og pengene tæller ikke med i afdødes bo.

Gruppelivsforsikring

Mange fagforeninger og arbejdspladser har også en gruppelivsforsikring, som medlemmerne betaler til. Forsikringssummen afhænger af alder.

Gruppelivsforsikringer, der er tegnet i et pengeinstitut som del af en kapitalpension, har fradragsberettigede præmier. Derfor skal der betales 40 % i skat af forsikringssummen, når den bliver udbetalt.

Ved øvrige gruppelivsforsikringer kan man ikke trække præmierne fra i skat, men her er hele forsikringsudbetalingen skattefri.

Arbejdsskedeforsikring

Sker dødsfaldet som følge af en arbejdsskade, får de efterladte ud over erstatningssummen også et overgangsbetøb. Det skal dække de umiddelbare udgifter i forbindelse med dødsfaldet.

Lovpligtig ansvarsforsikring

Ved dødsfald som følge af trafikulykke, uanset hvem der bærer ansvaret, kan der i en del tilfælde udbetales erstatning både til de efterlevende og til dækning af begravelsesudgifter.

Efterindtægt

Hvis afdøde var funktionæransat eller tjenestemand, får efterladte hvad der nogenlunde svarer til tre måneders løn. Det præcise beløb kan man få oplyst hos arbejdsgiveren.

Sygeforsikringen Danmark

Begraveshjælp udbetales ved dødsfald, når medlemmet blev optaget i Gruppe 1 eller Gruppe 2 senest 31. december 2022 og herefter har været uafbrudt medlem af Gruppe 1 eller Gruppe 2. Sygeforsikringen Danmark har desuden en dødsfalddækning. Læs mere på www.sygeforsikring.dk.

Andre forsikringer

Når dødsfaldet er sket som følge af en ulykke, har tre forsikringstyper særlig interesse:

- Ulykkesforsikring.
- Ansvarsforsikring.
- Arbejdsskadeforsikring (hvis personen døde i arbejdsøjemed).

For den sidste gælder, at der bliver udbetalt et såkaldt overgangsbetøb. Overgangsbetøbet har ikke noget at gøre med en senere sum til erstatning for tab af forsørger.

ELYSIUM BEGRAVELSESOPSPARING

Elysium Begravelsesopsparing er en opsparingsforening for alle der gerne vil sikre, at der er økonomiske midler til rådighed til egen begravelse/bisættelse. Ved at indsætte penge på en konto i Elysium kan man sikre sig, at der er penge til at dække udgifterne for den begravelse, man ønsker.

Opsparingen i Elysium Begravelsesopsparing sker på en spærret konto. Derfor regnes begravelsesopsparingen ikke som formue, og holdes derfor uden for personlige tillæg og ydelser såsom boligsikring og hjemmehjælp.

Opsparingskontoen er desuden fritaget for beskatning.

Indbetaling på kontoen kan foretages når som helst, i valgfrie rater eller som engangsindskud. Der må højst opspares 35.000 kr. på kontoen.

Oprettelse af opsparing kan ske nemt og bekvemt på hjemmesiden eller hos Danske Bedemænds medlemmer. Man kan også få tilsendt en indmeldelseblanket eller stille spørgsmål til ordningen hos sekretariatet på telefon 4593 1411, e-mail: kontakt@bedemand.dk.

Se mere på www.elysium.dk eller scan QR-koden:

Elysium
BEGRAVELSESOPSPARING

Elysium Begravelsesopsparing administreres af Brancheforeningen Danske Bedemænd.

Spørgsmålet om hvem, der skal arve, bestemmes af to forhold; **arveloven** samt et eventuelt **testamente**.

Hvis man ikke skriver testamente, tilfalder arven en gruppe af arvinger i den rækkefølge, som arveloven beskriver. Tvangsarvinger er ægtefælle samt livsarvinger (børn, børnebørn, oldebørn).

Hvis afdøde efterlader sig både ægtefælle og børn, vil afdødes andel af formuen blive delt med halvdelen til ægtefællen og halvdelen til børnene.

TESTAMENTE

Ved at oprette et testamente får man større mulighed for at ændre på fordelingen af arven. Man kan ved testamente selv disponere over 75 % af formuen, mens 25 % af formuen er tvangsarv. Ved testamente kan man begrænse tvangsarven til hvert af sine børn. I 2024 er beløbsgrænsen 1.450.000 kr.

Et testamente er især nødvendigt, hvis man:

- ♦ Lever sammen uden at være gift.
- ♦ Har børn fra tidligere forhold.

- ♦ Vil testamentere beløb eller ting til bestemte foreninger eller personer.
- ♦ Vil give arv til en, der er gift, uden at dennes ægtefælle får andel (særarv).
- ♦ Vil give arv til fætre, kusiner eller svigerbørn.
- ♦ Er enebarn, barnløs og ugift.
- ♦ Ikke har nogle arvinger og ikke ønsker, at arven tilfalder staten.

Enhver, der er gift eller fyldt 18 år og ved sin fornufts fulde brug, kan oprette et testamente. Det kan ske på følgende tre måder:

Notartestamente uden eller med advokat

Man kan sagtens skrive testamente selv og få det underskrevet hos notaren **uden hjælp fra en advokat**. Der er dog en risiko for, at man bestemmer noget i testamentet, der er i strid med arveloven.

Benytter man en advokat, vil denne skulle sørge for, at testamentet er i overensstemmelse med arveloven. Det er forskelligt, hvor meget advokaten skal have for sit arbejde, og man kan begrænse udgiften ved at forberede sig inden for eksempel ved at samle oplysninger om:

- ♦ hvor stor ens formue og gæld er,
- ♦ navn og adresser på personer, foreninger eller institutioner, man gerne vil give arv, og hvor meget og hvad de hver især skal arve.

Når man har skrevet testamentet, skal man underskrive det hos notaren hos den lokale byret. Derefter bliver en udskrift af testamentet opbevaret på notarialkontoret. Skifteretten rekvirerer udskriften af testamentet, når de får besked om dødsfald. På den måde er man sikret, at testamentet kommer til kendskab. Gebyret for at oprette et notartestamente er 300 kr.

Vidnetestamente

Man kan også lave et testamente og lade to vidner, vedkende og underskrive at ens identitet er rigtig, og at man er ved sin fornufts fulde brug. Det må ikke være personer, der er nævnt i testamentet eller som på nogen anden måde har interesser i det, og vidnerne skal være fyldt 18 år. De efterladte skal selv sørge for, at et vidnetestamente kommer frem ved dødsfald. Testamenter kan med fordel gøres bekendt og tilgængeligt på den digitale *Min sidste vilje*. Læs mere på side 6.

Nødtestamente

Er man på grund af akut sygdom eller andet nødstilfælde forhindret i at oprette et vidne- eller notartestamente, kan man oprette et nødtestamente. Der er ingen formkrav, og enhver tilkendegivelse, såsom en sms, en besked på en telefonsvarer eller en e-mail kan være omfattet. Et nødtestamente er kun gyldigt i tre måneder efter at nødsituationen er ophørt.

SKIFTERETTENS OPGAVER VED DØDSFALD – BOBEHANDLING

Når en person dør, efterlader han eller hun et 'bo', som er den afdøde persons formue, gæld og ejendom samt ejendele, f.eks. smykker, møbler m.v. At 'skifte' betyder at fordele. Man danner sig et overblik over afdødes bo og fordele det, så det enten er i afdødes ægtefælles fortsatte eje eller bliver fordelt mellem afdødes arvinger.

Det er skifteretten i den retskreds, hvor den afdøde boede, der skal gøre dødsboet op og fordele det korrekt. Flere forhold afgør, under hvilken form et dødsbo enten kan eller skal skiftes. Skifteretten rådgiver om hvordan et bo kan eller skal skiftes ud fra reglerne i dødsboskifteloven.

Skifteretten indkalder den, der står som kontaktperson på 'anmodningen om begravelse eller ligbrænding', til et såkaldt åbningsmøde, oftest pr. telefon. Der kan gå mellem to og fire uger efter dødsfaldet, inden mødet finder sted. I den tid må arvingerne hverken fordele afdødes indbo eller gøre brug af formuemidlerne. Boet skal så at sige opbevares på en betryggende måde, indtil der er valgt en skifteform og der er udfærdiget en såkaldt 'skifteretsattest'.

Kontaktperson skal bruge Skifteportalen

Skifteportalen ved www.minskiftesag.dk blev lanceret i 2022. Her skal alle krav til dødsboer anmeldes og det gælder for alle skifteformer.

På Skifteportalen kan boets kontaktperson få et overblik over de krav og tilgodehavender, der er registreret i boet. Man vil få besked via egen digitale postkasse om de registreringer, der kræver ens opmærksomhed. Det er kontaktpersonens opgave at sikre den nødvendige kontakt til de kreditorer og debitorer, som laver en registrering på Skifteportalen.

Med skifteretsattesten kan arvingerne i fællesskab råde over afdødes formue, afslutte konti i banker, opsige lejemål og få tinglyst fast ejendom.

Ejede afdøde en bil, indgår den også i boet. Efterladte skal derfor så vidt muligt kun bruge bilen til hvad der er i 'boets interesse', og ellers lave aftale med skifteretten og forsikringsselskabet. Tjek, om forsikringen ophører ved dødsfald. Når boet er afsluttet ved en skifteretsattest, råder arvingerne over bilen og skal huske at omregistrere eller afmelde bilen.

Hvordan kan boet deles?

På åbningsmødet med skifteretten finder man sammen med medarbejderen fra skifteretten frem til, hvordan afdødes bo skal skiftes. Det er en god idé, hvis man inden åbningsmødet finder så mange papirer frem som muligt, der fortæller om boets størrelse og afdødes familieforhold, såsom:

- ♦ arvinger (navne, adresser, personnumre),
- ♦ bankkonti på afdøde og ægtefællen, hvis afdøde var gift,
- ♦ værdi af køretøjer og ejendom (også andelsbolig, kolonihave osv.),
- ♦ testamente og ægtepagt, skilsmissepapirer og evt. adoptionsbevillinger,
- ♦ evt. udbetalinger fra forsikringsselskaber,
- ♦ evt. indskud, der kommer retur fra lejebolig,
- ♦ begravelsesudgifter,
- ♦ værdi- og gældspapirer.

DE SEKS FORSKELLIGE SKIFTEFORMER

De forskellige bobehandlingsformer kan ses i skemaet herunder, og forklares i korte træk på de følgende sider.

Skifteform	1. Boudlæg	2. Ægtefælle-udlæg	3. Uskiftet bo	4. Privat skifte	5. Forenklet privat skifte	6. Bobestyrer
Behandling	Ingen skiftebehandling	Skiftebehandling straks Boet bør som udgangspunkt være solvent.	Skiftebehandling Særbørn skal give tilladelse.	Skiftebehandling, hvis alle parter er enige. Kræver boopgørelse. Boet skal være solvent.	Skiftebehandling, hvor boopgørelse ikke er nødvendig. Boet skal være solvent.	Skiftebehandling ved uenighed, insolvens, hvis ingen af arvingerne er myndige, eller ikke vil.
Formue	Ikke over 51.000 kr.	Ægtefællers samlede formue må ikke være over 870.000 kr.			Ikke over 333.100 kr. (enlig) 666.200 kr. (gift)	
Udleveres til	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Nærmeste efterladte ♦ Institution ♦ Den, der har betalt eller erklærer at ville betale begravelsen ♦ En kommune eller statskassen. 	Ægtefælle. Børn arver ikke.	Ægtefælle. Er boet insolvent, se pkt. 2	Arvingerne.	Arvingerne.	Bobestyrer.
Arv og gæld	Hæfter ikke for afdødes gæld, men skal dække udgifterne ved begravelsen og boets behandling.	Ægtefælle hæfter for arv og gæld	Ægtefælle hæfter for arv og gæld. Også kommende pensioner medregnes.	Arvinger hæfter ikke for arv og gæld. De hæfter dog for gæld i boet, hvis de har brugt af aktiverne.	Arvinger hæfter ikke for arv og gæld	
Boafgift til staten (Ægtefæller er fritaget for betaling af boafgift, og det samme gælder almenyttige institutioner)	Ingen. Dog kan forsikringer være boafgiftspligtige	Ingen. Dog kan forsikringer være boafgiftspligtige	Ingen. Dog kan forsikringer være boafgiftspligtige	Nærmeste familie: Boafgift på 15 % af arv, når arven overstiger et bundfradrag på 333.100 kr. Uden for nærmeste familie: En tillægsboafgift på 25 % af arven.	Ingen. Dog kan forsikringer være boafgiftspligtige	Nærmeste familie: Boafgift på 15 % af arv, når arven overstiger et bundfradrag på 333.100 kr. Uden for nærmeste familie: En tillægsboafgift på 25 % af arven.
Proklama	Nej	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Retsafgift til skifteret	0 kr.	750 kr.	0 kr.	1.500 kr. Yderligere 9.000 kr., hvis arvebeholdningen overstiger 1,5 mio. kr.	1.500,-	1.500 kr. Yderligere 9.000 kr., hvis arvebeholdningen overstiger 1,5 mio. kr.

1. Boudlæg

Boet kan afsluttes uden skiftebehandling, når værdien af boets aktiver – efter fradrag af rimelige udgifter ved begravelsen samt gæld, som er sikret ved pant eller anden tilsvarende måde – ikke overstiger 51.000 kr. (2024). Ved rimelige begravelsesudgifter forstås bl.a. kiste, urne, rustvognskørsel, annoncering, pyntning af kirke og kiste, korsang, bespisning af følge samt køb og anlæg af gravsted.

Boet udleveres – efter skifterettens skøn – til en af følgende:

- Den nærmeste efterladte.
- En institution, afdøde havde tilknytning til.
- Den, der har betalt eller erklærer at ville betale begravelsen.
- En kommune eller statskassen.

Den, der får udleveret boet, hæfter ikke for afdødes gæld (heller ikke husleje), men er forpligtet til at dække udgifterne ved begravelsen.

2. Udlæg til efterlevende ægtefælle

Hvis den afdøde efterlader sig en ægtefælle, kan skifteretten vælge at udlægge boet til ægtefællen. Det kræver, at værdien af ægtefællernes samlede nettoformue ikke overstiger 870.000 kr. (2024).

Alle beløb, der kommer til udbetaling ved dødsfaldet, også livsforsikringer og engangsydelser i pensionssager, skal medregnes. Det er også en forudsætning, at ægtefællen 'vedgår arv og gæld' – det vil sige at ægtefælle står inde for alle forpligtelser, den afdøde måtte efterlade sig. Hvis afdødes bo viser sig at være insolvent (boets passiver overstiger aktiverne), vil boet som oftest blive behandlet ved bobestyrelse, se punkt 6.

3. Uskiftet bo

Hvis der kun er fællesbørn i ægteskabet, har en efterlevende ægtefælle altid ret til at sidde i uskiftet bo.

Børn af afdøde, der ikke er fællesbørn (særbørn), og som er myndige, skal derimod give tilladelse, hvis ægtefællen ønsker at sidde i uskiftet bo. Desuden er det nødvendigt, at ægtefællerne har haft fælleseje, og at ægtefælle vedgår arv og gæld.

Man kan råde en ægtefælle til ikke at sidde i uskiftet bo, f.eks.:

- ♦ hvis kapitalforsikringer kommer til udbetaling,
- ♦ hvis der er specielle skattemæssige forhold,
- ♦ hvis den efterlevende ægtefælle forventes at ville gifte sig igen inden for en kortere årrække.

4. Privat skifte

For at kunne gennemføre et privat skifte, er betingelserne:

- ♦ at samtlige arvinger er enige om at anmode om privat skifte,
- ♦ at boet forventes at være solvent (aktiver skal kunne dække gæld),
- ♦ at mindst en af arvingerne er myndig og solvent
- ♦ at afdøde ikke ved testamente har udelukket privat skifte,
- ♦ at afgørende forhold i øvrigt ikke taler imod et privat skifte.

I forbindelse med udlevering af boet til privat skifte skal der indleveres åbningsstatus (en opgørelse over den afdødes aktiver og passiver på dagen for dødsfaldet) og evt. boopgørelse.

Ved denne skifteform skal arvingerne ikke vedgå arv og gæld. Men hvis arvingerne helt eller delvist har delt boets aktiver uden at have opfyldt de pligter, der kan kræves dækket i boet, hæfter arvingerne personligt og solidarisk for gælden. Almindeligt indbo og personlige effekter kan dog deles forinden.

5. Forenklet privat skifte

I mindre boer er der mulighed for et forenklet privat skifte, hvilket har den fordel, at der ikke – som tilfældet er ved privat skifte – skal indsendes en egentlig boopgørelse. I forbindelse med boets udlevering skal der blot udarbejdes en opgørelse over boets aktiver og passiver. Ved denne skifteform skal alle arvingerne være myndige, og boet ikke må udløse boafgift.

6. Behandling ved bobestyrer

Skifteretten kan udlevere et bo til behandling ved bobestyrer. Er arvingerne ikke enige om at skifte privat, eller er ingen af arvingerne myndige, vil denne skifteform blive valgt.

Hvis boet ikke er solvent, skal boet også behandles ved bobestyrer. Skifteretten beslutter, hvilken autoriseret bobestyrer, der skal behandle boet, men er arvingerne enige, kan de som regel få indflydelse herpå.

BOAFGIFTEN

Ved de boer, der er omtalt under 4. *Privat skifte* og 6. *Bobestyrer*, kan der blive tale om betaling af boafgift til staten. Ved de øvrige boer betales ingen boafgift. Dog kan livs-, ulykkes-, eller kapitalforsikringer være boafgiftspligtige, uanset på hvilken måde boet behandles. Boafgiftens størrelse er afhængig af arvingernes slægtsforhold til afdøde. Ægtefæller er fritaget for betaling af boafgift, og det samme gælder almennyttige institutioner.

Arvinger i den nærmeste familie:

Boet skal betale en boafgift på 15 % af arv, når arven overstiger et bundfradrag på 333.100 kr. (2024).

Arvinger uden for den nærmeste familie:

Boet skal derudover betale en tillægsboafgift på 25 % af arven.

HÆFTE FOR AFDØDES GÆLD SAMT PROKLAMA

Skiftes boet enten som 1. *Boudlæg*, 4. *Privat skifte* eller 5. *Forenklet privat skifte*, hæfter arvingerne ikke for afdødes gæld. Ved 2. *Ægtefællendlæg* samt 3. *Uskiftet bo* hæfter ægtefællen for afdødes gæld.

Skifteretten indrykker et såkaldt 'proklama' i Statstidende og proklama er obligatorisk ved alle skifteformer undtagen 1. *Boudlæg*. I proklamaet opfordres afdødes kreditorer til senest otte uger efter annoncens offentliggørelse at anmelde deres krav over for boet. Det sker via Skifteportalen (se side 40).

Er der i boet midler til betaling af de anmeldte kreditorer, kan et privat eller forenklet skifte uden videre fortsætte. Er der derimod ikke midler nok, skal arvingerne – for at undgå personlig hæftelse – anmode skifteretten om, at boet tages under behandling ved bobestyrer.

Retsafgift

Ved boets behandling skal der betales en retsafgift til skifteretten, undtagen ved boudlæg.

- Ved ægtefælleudlæg betales 750 kr.
- Ved privat skifte (også forenklet) eller ved bobestyrer, betales 1.500 kr.
- Ved privat skifte eller ved bobestyrer betales yderligere 9.000 kr., hvis arvebeholdningen overstiger 1,5 mio. kr.

DIGITAL ARV

Når nogen dør, efterlades i mange tilfælde en del sociale profiler, som ikke bliver lukket ned automatisk. Det er en god idé at forsøge at få afsluttet denne del af afdødes liv også.

Ved hjælp af *Min sidste vilje* på www.minsidstevilje.nu kan viljeskriver indtaste brugernavne og kodeord, således at de efterladte kan få adgang til ens digitale liv, og man kan også her tilkendegive hvad der skal ske med de efterladte sociale profiler.

På Facebook og Instagram har man to muligheder: Afdødes side kan omdannes til en mindeside eller man kan få slettet siden.

Det er en god idé at udpege en eftermælekontakt på ens Facebook-profil. Denne person kan så handle begrænset på afdødes vegne og enten lave profilen om til en mindeside eller slette profilen.

På LinkedIn kan pårørende anmode om at få slettet en afdøds konto.

I Googles univers og på det sociale medie **X** kan pårørende få adgang til afdødes konto og ad den vej få den lukket ved at sende kopi af dødsattest og eget billed-ID.

Har man produkter fra **Apple**, hvor der benyttes et Apple-ID, kan man vælge en arvekontakt og give denne en adgangskode (kan gemmes på minsidstevilje.nu). Så kan man tilgå data på iCloud og de forskellige enheder. Har en person ikke valgt en arvekontakt inden dødsfaldet, skal pårørende have apple-ID og kodeord for at kunne slette data.

Læs mere om den digitale arv og find links til de respektive mediers hjælpesider på bedemand.dk/digital-arv eller se under 'Hjemmesider' på side 50.

SORG OG OMSORG

At miste et menneske, man har været knyttet til, vil skabe en reaktion. Sorgen kan have mange facetter og forløber meget individuelt. Der findes ikke en entydig beskrivelse af eller formel for, hvordan et menneske reagerer eller bør reagere i sorgen.

Selvom et dødsfald kan beskrives som forventet eller sker som enden på et langt levet liv, er det sjældent muligt at forberede sig helt på sin egen eller andres reaktion. Sker et dødsfald uventet og pludseligt, kan der opstå en følelse af afmagt og angst i den efterladte. I den situation kan det være svært at handle rationelt eller finde klarhed til at tage beslutninger, og det er derfor nødvendigt med god tid og omsorg fra andre.

For de fleste kommer erkendelsen af tabet gradvist, og sorgen kan føles dybere og mere påtrængende, som dagene går. Måske forstår den efterladte tabet på et intellektuelt plan men endnu ikke på det følelsesmæssige. For nogle vil dødsfaldet være så stort et chok, at alt går i stå og en reaktion udebliver.

Sorg er en reaktion

For den sorgramte er det værdifuldt, at de pårørende viser styrke til at være sammen med den sorgramte om det, der er og det, der opstår. Som

sorgramt er det mere givende at blive spurgt og mødt med interesse end at blive tilbudt forudindtagne holdninger eller færdige løsninger.

Som pårørende til en sorgramt kan det også være svært at adskille, hvad der er den sørgendes behov og hvad der er ens eget behov for at trøste, fordi det er en svær situation at være i. Sig gerne højt, hvad man som efterladt føler eller ønsker.

Sorg kan beskrives som den proces, hvor man stille og roligt og i sit eget tempo lærer at leve uden den, man har mistet og det, relationen betød for én. Det betyder, at der er mange nye opgaver, der skal accepteres og forstås. Det er opgaver af både praktisk og mental karakter.

På det praktiske plan skal den sorgramte måske tilegne sig nye vaner, færdigheder og ansvarsområder. På det mentale plan handler det om både at skulle sige farvel, men også at forstå, at det er vigtigt at lade mindet leve videre og få sin plads. På den måde er sorgprocessen fuld af modsætninger og udfordringer. Både den sorgramte og de pårørende må acceptere, at der ikke findes en fast model for sorgens retning og at det kræver mod at leve med netop denne uvished.

SORGSTØTTE

I sorgen kan der opstå komplikationer, der kræver ekstra opmærksomhed. Det kan vise sig ved, at den efterladte ikke kan sove eller finde ro, oplever tiltagende angst, har mange skyldtanker eller mister lysten til selv at leve. Opstår disse tegn, er det vigtigt at tilbyde mere støtte og opfordre den efterladte til at søge professionel hjælp.

Som pårørende til sorgramte er det vigtigt at have mod til at være med i sorgprocessens mange stader. Det gør man bedst ved at vælge at have tid til at lytte, spørge og måske være til praktisk hjælp. Man viser omsorg ved at være interesseret og rummelig.

Det er hårdt at sørge og derfor er det lige så naturligt, at den sorgramte indimellem ikke har kræfter til at sørge, men bare vil holde 'fri fra sorgen' en stund. Støt dette, velvidende at det ikke betyder, at sorgen så er væk.

En efterladt med en kompliceret sorg kan få støtte og hjælp f.eks. psykologhjælp (se nedenfor) eller under Nyttige kontakter på side 50.

TILSKUD TIL PSYKOLOGHJÆLP

Den offentlige sygesikring giver tilskud til behandling hos psykolog efter en pårørendes dødsfald. Ved pårørende forstås den nærmeste familie, dvs. ægtefælle/samlever, søskende og børn. Stedforældre og halvsøskende vil også normalt være omfattet.

Man kan få tilskud til behandling hos en psykolog, der har overenskomst med sygesikringen. Man kan få støtte til op til 12 konsultationer. Det er den pårørendes egen læge, der henviser til psykolog og søger tilskud i den pårørendes region.

Man kan blive henvist op til seks måneder efter dødsfaldet (i nogle tilfælde op til 1 år). Sygesikringens tilskud svarer til 60 % af psykologens honorar.

Sygeforsikringen Danmark giver også tilskud til behandling hos psykolog, hvis man er medlem af sygeforsikringens gruppe 1, 2 eller 5.

Læs mere på www.sygeforsikring.dk/tilskud/psykologhjælp.

Under Nyttige kontakter på side 50 kan du finde links til forskellige steder, du kan få hjælp til at håndtere sorgen.

NYTTIGE KONTAKTER

ATP-Huset

Tlf. 7011 1213

www.atp.dk

Forsikringsoplysningen

Tlf. 4191 9191

www.forsikringsoplysningen.dk

Forældre og Sorg – Landsforeningen Spædbarnsdød

Tlf. 3961 2451

www.foraeldreogsorg.dk

Kræftens Bekæmpelses

Rådgivningscenter

Tlf. 8030 1030

www.cancer.dk

Landsforeningen Mistet barn

Tlf. 6169 7871

www.mistetbarn.dk

Landsforeningen Nefos

– netværket for selvmordsramte

Tlf. 6312 1226

www.nefos.dk

Landsforeningen for efterladte efter selvmord

Tlf. 7027 4212

www.efterladte.dk

Lønmodtagernes Dyrtidsfond

Tlf. 3336 8900

www.ld.dk

Skifteretter i Danmark

www.domstol.dk

Skat – Dødsboafdelingen

Tlf. 7222 2822

www.skat.dk

Udbetaling Danmark

Tlf. 7012 8083

www.borger.dk

Ældre Sagen

Tlf. 3396 8686

www.aeldresagen.dk

Telefonrådgivninger

Børnetelefonen

Tlf. 3555 5559 og tlf. 116 111

Forældretelefonen

Tlf. 3555 5557

Kræftlinjen

Tlf. 8030 1030

Livslinjen

Tlf. 7020 1201

Sct. Nicolai Tjenesten

Tlf. 7012 0110

Sind-linjen

Tlf. 7023 2750

Sorglinjen

Tlf. 7020 9933

Ung på Linje

Tlf. 7012 1000

Hjemmesider

Begravelse/bisættelse

www.skovbegravelse.nu

www.danskskovbegravelse.dk

www.km.dk – søg 'askespredning'

Ved anmeldelse af dødsfald

www.personregistrering.dk

www.borger.dk

www.sogn.dk

Tag stilling

www.organdonor.dk

www.minsidstevilje.nu

Økonomi og jura

www.elysium.dk

www.sygeforsikring.dk

www.skat.dk

Sorgprocessen

www.sorgcenter.dk

www.sorgvejviser.dk

www.skyggeboern.dk

Digital arv

Tilgå links via

www.bedemand.dk/digital-arv

STIKORDSREGISTER

Abort	20	Jordfæstelse	25
Advokat	18, 39	Jordpåkastelse	25
Anmodning om begravelse ..	17, 18, 20, 40	Kirkegårde	17, 20, 24, 26
Arbejdsskadeforsikring	35	Koordinator	16
Arv	38	Kommunal begravelse	31
Askespredning og -deling	17, 23	Kremering	15, 17, 18, 23, 31
ATP	33	Legalisering	19
Balsamering	19	Ligpas	19
Bank og pengeinstitutter	28	Loddeattest	19
Bedemand	16	Min sidste vilje	6
Begravelsen	23	Mindesammenkomst	16, 27
Begraveshjælp	22, 30, 36	Mindesten	26
Begravelsesfrist	18	Muslimske ritualer	15
Begravelsesmyndighed	17, 23	Notartestamente	39
Begravelsesopsparing	37	Nødtestamente	40
Beklædning til afdøde	11, 16	Obduktion	13-14
Boafgift	45	Organdonation	12
Bobestyrer	28, 44	Privat jord, grav	24
Bobehandling	40, 42	Privat skifte	44-46
Borgerlig begravelse	31	Præst	23-25
Boudlæg	42, 43	Psykologhjælp	22, 49
Børn, når et barn dør	20	Rejseforsikring	19
Børnesum	34	Retsafgift	45
Digital arv	46	Ritualer og traditioner	15
Donation af organer og legeme	12	Skat	33
Digital postkasse	18, 40	Skifteformer	40, 42
Dyrtidsportioner	34	Skifteretten	18, 28, 40
Dødsanmeldelse	18	Skovbegravelse	17, 24
Dødsattest	10, 15, 18	Sorg	21, 47
Dødfødt	20-21	Sorgorlov	20-21
Efterdøbt	36	Sygeforsikringen Danmark	36, 49
Efterlevelseshjælp og -pension	32	Søskende	21, 49
Elysium Begravelsesopsparing	37	Testamente	38-40
Feriemidler	35	Tilskud	29
Folkekirken	17, 24, 31	Tvangsarv	38
Folkeregister	18, 34	Udlandet, død i	18-19, 34
Forsikringer	19, 28, 35	Udsyngning	15
Fællesgrav	17, 20, 26, 32	Ukendtes grav	26
Gravsteder	26	Uskiftet bo	43-44
Gravsten	17, 26	Vedligeholdelse af gravsted	26
Gruppelivsforsikring	35	Vidnetestamente	39
Gæld, afdødes	39, 45	Zinkkiste	19
Hjernerødskriteriet	11	Ægtefælleudlæg	45-46
Hjertedødsriteriet	11	Økonomi	28
Hjemtransport fra udlandet	19	Økonomisk støtte	22
Højtidelighed	13, 16, 25	Åbningsmøde	40
Ikke-religiøs begravelse	23		